

השגעון כשיטה ואידיאולוגי

ה'י עצמך

בעזרת החונן לאדם דעת הנני בא בכתובים בענין השגעון. תרתי בלבי ולבי נהג בחכמה והסקתי כי טוב אשר אקדיש לזה מאמר מיוחד באשר מדובר כאן בסוג השגעון המיוחד השייך במין האנושי, וכדברי הרמב"ם ז"ל בהקדמה לפירוש המשניות: "שאין בעולם דומה לשגעון האדם"... הרי אם כך, יש לו ערך רב והרי הוא אצלי כאבן חפץ. וזאת למודעי: המדובר כאן הוא ב'משתגעים' גרידא ללא כל קשר לשגעון הקליני.

כת המשתגעים

נקראת כך כי השגעון אוהב חברה - כאילו לומר: אתה לא לבד. וכמאמר הפילוסוף הגרמני פרידריך ו. ניטשה (בספרו מעבר לטוב ולרוע #156): "אי שפיות ביחיד היא נדירה, אבל בקבוצות, אירגונים, מדינות ותקופות, היא החזק".

נמנו וגמרו: נח לו לאדם שלא נברא, ועכשיו שנברא יפשפש במעשיו - וישתגע צא ולמד מה יבקש האדם ה'שפוי' וכמה קשה יעמול ויגע כדי שיהי 'נורמלי': על כל דיבור ודיבור, נזהר; על כל פסיעה, יחשוב; על כל בגד שילבש, ירהר; על כל דבר שעושה, יפשפש - וחי באימה ופחד תמידית. ובסופו של דבר, מה שכרו? שיחשבו אותו ל'נורמלי'; וואו! איזה הישג! [ובהמשך אוכיח לך מי בכלל הם הקובעים... ובכלל, הדבר מוטל בספק אם באמת יקבעו כן]. הישג זה מצדיק למתגרמל האומלל המשך היגיעה והסבל הנפשי והיו חייו תלויים לו מנגד - הוא נהי' עבד לסביבה; אין לך שגעון גדול מזה! מאידך, המשתגע לא ימנע עצמו מלומר מה שרוצה באמת לומר (ולפעמים יש צורך שייאמר) וילך בדרך שרוצה ללכת וילבש מה שנאה לו ויעשה מה שלבו חפץ בלי להתחשב כלל וכלל במה שיאמרו השכנים (זה בסדר גמור כל זמן שאין המעשים מפריעים לזולת) פשוט יהי' את החיים שלו - אדם חפשי לחלוטין! הגע בעצמך: בסה"כ ההבדל היחיד בין האדם הנורמלי למשתגע הוא שהנורמלי אינו משוגע... וכי משום שכר פעוט כזה (שגם מחייב אחזקה תמידית ומתיש את המח) כדאי כל ההשקעה? ודאי עדיף להיות משתגע ולחיות את החיים באופן הנאות לו לאדם וליהנות כל רגע עלי אדמות. יתר על כן אמר ניקוס קאזאנצאקיס (סופר ומתרגם יווני - נפ' 1957): "כי כל אדם יש לו שגיון משלו, אבל הגדול שבכל השגיגות הוא, לדעתי, כשאין לאדם שום שגיון". אין כל צורך להוסיף על דבריו.

'נורמלי' ככינוי

לדעתי, אין האמת סובלת את הכינויים 'נורמלי' ו'משתגע', באשר השגעון הוא הטבע, והנורמליות זה התחזות והישג על ידי השקעה. ובכן הייתי מציע שישנו את זה ל'מתגרמל' ו'משוגע'.

כלנו משוגעים באופן אחד או אחר

פרופסור אחד נכנס לבית משוגעים ומתחיל לצייר דלת על הקיר. הוא אומר: "מי שיצליח לפתוח את הדלת יקבל מה שהוא רוצה. כל המשוגעים נלחמים כדי לפתוח את הדלת חוץ ממשוגע אחד שיושב לו בצד וצוחק על רעיו 'המשוגעים'. הפרופסור ניגש אליו ושאל אותו: "מדוע אתה יושב בצד? מדוע אינך מנסה לפתוח את הדלת?" עונה לו המשוגע: "שששששש... יש לי את המפתח"... ובכן עצור נא לרגע ושאל את עצמך: וכי כדאי לך כל ההשקעה בכדי ש'משוגע' יקבע שאתה 'שפוי'? ואולי בכלל יגיע למסקנה שגם לך יש מפתח... וכן, אם בעיניך אתה 'נורמלי', איך הנך מעיז לכוונת מישור אחר 'משתגע' אחרי שהוכחתי לך שאין לך שגעון גדול מלהיות 'נורמלי'? וכבר הזהירונו חז"ל: "קשוט עצמך ואח"כ קשוט אחרים".

גם ל'נורמלי' יש תרופה טבעית; אל לו להתיאש

אם ברצון האדם להיגמל מ'נורמליות' אין הדבר כרוך בקשיים ובהתמודדות: מטבע האדם הוא להיות 'משוגע' ומאחורי כל אדם 'נורמלי' מסתתר ואורב השגעון (בדוק בעצמך...). ובכן קל להתרפאות ממחלת ה'נורמליות'. אשר על כן אמר קרל גוסטב יונג (פסיכיאטר שוויצרי שחי לפני למעלה מ-50 שנה) בודאות: "הראו לי אדם שפוי ואני כבר ארפא אותו" - פשוט מלמדים את הברנש להפסיק להתחזות...

היתרונות שבשגעון: ומוראכם וחתכם יהי' על כל

מכיר אני איש אחד אשר אין מי שיכחיש שהינו משוגע לחלוטין. כאשר ביום מן הימים הגיע פועל מחברת הטלפונים לטפל בציבורי אשר בפרוודור בית הכנסת בו מתפלל מכירי, יצא הלה להפסקה קלה. הוא ניגש לפועל להחליף עמו דברי נימוסין. אחרי שיחה קצרה, הבין הפועל עם מי יש לו עסק. "אמור נא לי" פלט במתק לשונו "שמעתי אומרים שבכל בית כנסת יש משוגע אחד; האתה המשוגע של ביכ"נ זה?" בקיצור: משוגע מדופלם. אך ראה זה פלא! כאשר הישיבה של הקהילה בה שייך מיודענו נקלעה למצב קשה ויצאה במגבית ענקית, הצליח ה'משוגע-הזה' להוציא סכומים משמעותיים מהרופאים שבבית חולים בו הוא עוסק בגמ"ח עם החולים. תנו נא לי להביע דעתי בזה כי אין כאן כל פלא: הרופאים יודעים שהלה משוגע ופשוט מוכנים לתת לו הכל - העיקר שימהר להסתלק משם. יש אימרה: "לא כדאי להתחיל עם משוגע" והעד על כך הוא שהמנהיגים המטורפים של מדינות מזרח התיכון מצליחים לשכנע את ארצות המערב מדי יום ביומו לשחרר אנשי טרור ולהחליף משכונות ובני ערובה וכהנה וכהנה על ידי איומים שונים. ראשי ונציגי מדינות אלו ביודעם כי במשוגעים העלולים לנקוט בשיטת תמות-נפשי-עם-פלשתים עסקינן, נכנעים, כורעים ומשתחווים לפניהם וממלאים בקשתם במהירות רבה. אין לך ראי' גדולה מזו שמשתלם להיות משוגע. ברוך משלם שכר טוב.

שגעון הוא ברכה

כי תאמר בלבבך: הלא בקללה שבתוכחה כתוב 'והיית משוגע', ולכאורה תשמש כראי' ברורה שאין כל טוב בשגעון? דע כי הנך טועה טעות מוחלטת. כי הרי כתוב (דברים כג ו) 'ויהפוך לך ה' את הקללה לברכה כי אהבך ה' אלקיך' - וכמה שהיתה השגעון רע בתור קללה, כך טובה היא השגעון במדה גדושה מאז נהפכה הקללה לברכה, כי מדה טובה מרובה; יברכך ה' וישמרך. וכיהודה ועוד לקרא: במילון עברי עברי של וואלה, בין היתר לפירוש המילה 'להשתגע' מופיע: לכיף, לעשות חיים; לאהוב מאד, "למות" על, להיות להוט; לרצות מאד, להשתוקק - מילים מאד חיוביים. אם כן איפה זאת עשו להניח ברכה.

פוק חזי מאי עמא דבר

המחבר גרי ספנס (עו"ד אמריקאי מפורסם) בספרו רב המכר 'איך להתוכח ולנצח בכל פעם' מהנה את הקוראים בסיפור דלהלן:
הדחפורן 'קפ' בכניסתו לכרות עצי היער נעצר ע"י שומרי הטבע ונשאל ע"י אחד מהם: "האינך מתחשב בנוק שנגרם ע"י מעשיך?" עונה הדחפורן: "האדם דומה לחיפושית העץ, הוא יאכל את ביתו ואת מגוריו וימשיך להשחית את כל הסביבה עד כדי הרס וחורבן. כאשר יעלם המין האנושי מכדור הארץ, יחזור העולם להיות מקום טוב. אי אפשר לדבר הגיון לחיפושית גם אי אפשר לדבר הגיון לגזע האנושי". אבל הרי הבנאדם הוא בר דעת עם כלי מחשבה?!" צעק מישוהו אחר לעברו. ויען 'קפ' ויאמר: "המח הוא מה שמניע האדם לעשות מעשים מטורפים". זה הכל מה שענה 'קפ' הדחפורן.

אלו הם דבריו הנפלאים של איש פשוט. אם תתעמק כראוי... תראה הכנות שבדבריו: הלא תראה כי התנהגותם של שאר בעלי חיים אינם באים לכדי ביקורת מתחת זכוכית מגדלת. כל מעשיהם, איכשהם, מתקבלים עלינו כתקין וכהנורמה ('נורמלי'), כי בטבעם פועלים באינסטינקטים וללא כל השכלה והגיון. לעומת זה, מעשיו של המין האנושי נראים בעיניים בוחנות - 'באשמתו' של השכל שחונן בו. מכיון שהשכל מתכנן את הפעולה מראש - סוף מעשה במחשבה תחילה, על כן שייכים עליו כל הטענות על דבר התנהגותו לטב או למוטב.

היוצא לנו מכל זה: כאשר אחרים מבקרים וקובעים שאתה 'משתגע', זה לך האות והוא המכריע והמכריח, בה"א הידוע (או הידיעה), שאתה ממין האנושי ובר דעת - האליטה שבבריאה. ברוך מרחם על הבריות.

טענה חזקה

הרמב"ם בהקדמתו לפירוש המשניות מצטט: "ומה טוב אמר האומר: לולי המשתגעים נשאר העולם חרב", ואם הארז שבדורו הסכים עם המאמר (הגם שלא בדיוק באותו קונטקסט - אך בכל זאת...) ודאי נסכים אנחנו השפלים והנבזים - אזובי הקיר, שה'נורמלים' לא תורמים הרבה לקיום העולם...

טענה מעוררת מחשבה

'מתנרמלי' האומלל: אתה אינך רק צלם של אחרים - אתה בכלל לא אתה. כמה צודקים הם דבריו המתוקים של הרמ"מ מקוצק זי"ע: "אם אני אני כי אתה אתה, ואתה אתה כי אני אני, אז אני לא אני ואתה לא אתה. אבל אם אני אני כי אני אני, ואתה אתה כי אתה אתה, אז אני אני ואתה אתה". בוא נא ונחשוב חשבוננו של עולם: אתה המתנרמל מתנהג בצורה שלפי דעתך יביא לידי כך שיכבדו אותך הבריות. אבל היות שכשאתה מתנרמל אתה בכלל לא אתה כנ"ל, נמצא שמכבדים את האחר, ולא 'אותך'. והן כי אמת נכון הדבר שאם תשתגע גם לא יגיע לך הכבוד הראוי... אבל תרויח שתקבל את זהותך בחזרה ותהי' אתה. כמה יפים הם דברי חז"ל (סנהדרין פ"ד משנה ה'): ולהגיד גדלתו של הקדוש ברוך הוא, שאדם טובע כמה מטבעות בחותם אחד וכלן דומין זה לזה, ומלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא טבע כל אדם בחותמו של אדם הראשון ואין אחד מהן דומה לחברו. לפיכך כל אחד ואחד חייב לומר, בשבילי נברא העולם. ממאמר זה תסיק שתי מסקנות: א) אל לך להתדמות לזולת - תהי' אתה; ב) 'בשבילי נברא העולם' קובע כי אתה לא פה בשביל האחרים ואחרים אינם כאן בשבילך; תחיי את החיים שלך בעולם שלך.

טענה המנצחת

הרהרה אורסולה ק. לה גווין (סופרת פנטזיה, אמריקאית): "איזה אדם שפוי יכול לגור בעולם הזה ולא להיות משוגע?". נו, ברוך שאמר והי' העולם.

מענה ל'נורמלים'

ובכן, בפעם הבא שאחד ה'שפויים' הכלוא בכלא הפסיכולוגי יכנה אותך 'משתגע', אף אתה הקהה את שיניו ואמר לו בהתרוממות ובגאווה: בעבור זה חי אנכי כאדם חופשי לחלוטין! אתה, מאידך, נמצא בשבי במידעם של הזולת - אילו היית מפסיק להתנרמל, מיד היית נגאל. אה! ברוך פודה ומציל.

למען האמת

האדם ה'שפוי', כביכול, מכיר את עצמו ואת השגעון האורב במסתרים. בכדי להסתיר מאתנו ואולי אף מעצמו את האמת המרה ובכדי לדכא את השגעון הזועק מתוך תוכו, מלביש הוא מעין מסכה לכל מילה שמוציא מפיו - שישמע נורמלי; לכל צעד שלוקח - שיראה נורמלי. וכן לכל החיים שלו מלביש מסכה אחת גדולה ומתחפש לנורמלי. למען האמת, הכל בלון אחד גדול! ובכן כל מילה - שקר; כל פסיעה - שוא. האמת תובעת מאתנו להשתגע!

עובדה

מי שאינו משתגע, משתגע; לך השתגע ולא תדע מצרות.

בחון את עצמך

אם בזכות את הזמן היקר שלך לקרא את כל הכתוב כאן ולא פסחת ולו על סעיף אחד וגם הבנת כל דיבור ודיבור על בוריו, סימן שאתה משלנו... ברוכים הבאים!